

**НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ
УНИВЕРЗИТЕТА У БЕОГРАДУ - ШУМАРСКОГ ФАКУЛТЕТА**

Предмет: Извештај комисије за оцену израђене докторске дисертације мр Мирјане Станишић, под насловом „**Организација система подршке и сарадње у условима климатских промена, на различитим нивоима управљања у шумарству и повезаним секторима**“

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ
<ol style="list-style-type: none">1. Орган који је именовао (изабрао) комисију и датум: Наставно-научно веће Универзитета у Београду - Шумарског факултета, одлуком бр. 01-2/5, од 25. јануара 2023. године.2. Састав комисије са знаком имена и презимена сваког члана, звања, назива уже научне области за коју је изабран у звање, датум избора у звање и назив факултета, установе у којој је члан комисије запослен:<ol style="list-style-type: none">1. др Драган Нонић, редовни професор, Шумарска политика, економика и организација шумарства и трговина шумским производима, 08.07. 2015.године, Универзитет у Београду - Шумарски факултет2. др Нада Драговић, редовни професор, Ерозија и конзервација земљишта и вода, 14.11.2011. године, Универзитет у Београду - Шумарски факултет3. др Јелена Недељковић, ванредни професор, Шумарска политика, економика и организација шумарства и трговина шумским производима, 18.05.2021. године, Универзитет у Београду - Шумарски факултет4. др Илија Ђорђевић, научни сарадник, Шумарска политика, економика и организација шумарства и трговина шумским производима, 24.06.2019. године, Институт за шумарство, Београд5. др Зоран Подушка, научни сарадник, Шумарска политика, економика и организација шумарства и трговина шумским производима, 15.07.2019. године, Институт за шумарство, Београд
II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ
<ol style="list-style-type: none">Име, име једног родитеља, презиме: Мирјана (Светислав) СтанишићДатум и место рођења, општина, држава: 31.08.1971. године, Лозница, СрбијаДатум одбране, место и назив магистарске тезе: 11.04.2014. године, Универзитет у Београду - Шумарски факултет, „Геотехничка истраживања у оквиру управљања пројектима за уређење бујичних токова“Научна област из које је стечено академско звање магистра наука: Биотехничке науке, Противерозациона геотехника
III НАСЛОВ ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ
Организација система подршке и сарадње у условима климатских промена, на различитим нивоима управљања у шумарству и повезаним секторима
IV ПРЕГЛЕД ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ
<p>Докторска дисертација под насловом „Организација система подршке и сарадње у условима климатских промена, на различитим нивоима управљања у шумарству и повезаним секторима“, садржи укупно 338 страна, од којих је 249 страна текста, 83 стране прилога и 5 страна на којима се налази биографија кандидата, изјава о ауторству, изјава о истоветности штампане и електронске верзије докторске дисертације и изјава о коришћењу.</p> <p>Докторска дисертација садржи укупно: 77 табела, 64 прегледа, 15 графикана, 1 дијаграм, 33 шеме, 1 карту, 1 фототаблицу и 3 прилога. Од тога су, у оквиру текста поглавља: 51 табела, 48 прегледа, 14 графикана, 1 дијаграм, 33 шеме, 1 карта и фототаблица, а у оквиру прилога: 26 табела, 16 прегледа и 1 графикон. Списак литературе, везане за област истраживања, садржи: 314 референци и 93 извора.</p>

На почетку рада, дате су насловне стране на српском и енглеском језику, информације о ментору и члановима комисије, кључне документационе информације, резиме на српском и енглеском језику са кључним речима, садржај, као и пописи скраћеница, табела, прегледа, графикона, дијаграма, шема, карти, фототаблица и прилога.

Текст је подељен у 10 поглавља, која су структурирана као засебне и логички повезане целине:

1. Увод (1-10. стр.)
2. МЕТОДЕ ИСТРАЖИВАЊА, ПРИКУПЉАЊЕ И ОБРАДА ПОДАКА (11-21. стр.)
3. ТЕОРИЈСКИ ОКВИР И ПРЕГЛЕД ДОСАДАШЊИХ ИСТРАЖИВАЊА (22-52. стр.)
4. ОКВИРИ И МЕРЕ ПОДРШКЕ ЗА УПРАВЉАЊЕ КЛИМАТСКИМ ПРОМЕНАМА (53-104. стр.)
5. РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА (105-161. стр.)
6. КОНЦЕПТУАЛНИ МОДЕЛ УНАПРЕЂЕЊА СИСТЕМА ПОДРШКЕ И САРАДЊЕ ЗАИНТЕРЕСОВАНИХ СТРАНА (162-200. стр.)
7. ДИСКУСИЈА (201-211. стр.)
8. ЗАКЉУЧЦИ (212-229. стр.)
9. ЛИТЕРАТУРА И ИЗВОРИ (230-249. стр.)
10. ПРИЛОЗИ (250-333. стр.)

Након прилога, дате су биографија аутора, изјава о ауторству, изјава о истоветности штампане и електронске верзије докторске дисертације и изјава о коришћењу (334-338. стр.).

Дисертација је написана латиничним писмом, у складу са Упутством за обликовање докторске дисертације Универзитета у Београду.

V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

1. Увод (1-10. стр.)

У Уводу, кандидат истиче да је за управљање климатским променама (ублажавање негативних ефеката и прилагођавање климатским променама), потребно учешће заинтересованих страна из различитих сектора и нивоа деловања (национални, регионални, локални), као и њихова међусобна сарадња. Такође, указује се да проблематика климатских промена, поред шумарства, обухвата и друге, повезане секторе (заштита природе, животна средина и енергетика), који се, у оквиру својих надлежности баве проблематиком климатских промена. У том смислу, наводи се да је за управљање климатским променама потребно сагледавање секторских интереса и приоритета, додељених надлежности заинтересованих страна са различитих нивоа управљања, уз идентификацију и примену различитих мера подршке.

Сходно наведеном, кандидат истиче потребу за постојањем организованог система подршке и сарадње, и пружањем услова за укључивање и сарадњу заинтересованих страна са различитих нивоа у управљању климатским променама.

Поглавље Увод се састоји од 4 потпоглавља:

- 1.1. Формулација проблема
- 1.2. Циљ, сврха и предмет истраживања
- 1.3. Хипотезе истраживања
- 1.4. Територијално и временско одређење истраживања

У потпоглављу **1.1. Формулација проблема** (2-4. стр.), кандидат је уочио потребу за креирањем различитих националних и секторских стратегија за ублажавање негативних ефеката и прилагођавање климатским променама, које укључују и улогу сектора шумарства (Ранковић *et al.*, 2016; Нонић *et al.*, 2017). Указује се на потребу за већим препознавањем питања климатских промена како у секторским политикама шумарства и повезаних сектора, али и развојним и планским решењима локалних самоуправа (Недељковић *et al.*, 2019; Ранђеловић, 2020). Кандидат је исправно уочио потребу за јасно дефинисаним приоритетима, одговорностима и надлежностима институција и организација на различитим нивоима управљања по питању реализације политика управљања климатским променама, и примене мера за ублажавање негативних ефеката и прилагођавање климатским променама. Поред тога, указује се на потребу усклађивања мера подршке за управљање климатским променама између сектора, у складу са реалним захтевима и потребама заинтересованих страна.

Кандидат наводи да је проблем управљања на више нивоа присутан у сектору шумарства, али и у области заштите природе, услед разноликости типова управљача и начина управљања (Нонић *et al.*, 2014; Ђорђевић *et al.*, 2018). Бројне активности у вези са управљањем климатским променама, спроводе се локално, понекад и без подршке институција и организација јавног и цивилног сектора. Слаба повезаност и недостатак сарадње између заинтересованих страна, на националном, регионалном и локалном нивоу, може да представља ограничење у достизању националних приоритета у борби против климатских промена (Louman *et al.*, 2019).

Стога се наводи потреба за детаљном анализом заинтересованих страна, њихових интереса и утицаја у управљању климатским променама, као и облика сарадње на различитим нивоима управљања у шумарству и повезаним секторима. У складу са наведеним разлозима, кандидат указује на проблеме који се тичу организације система подршке и сарадње, у погледу успостављања услова за укључивање заинтересованих страна из шумарства и повезаних сектора, дефинисања и примене мера подршке за управљање климатским променама, као и усклађивања различитих активности и развијања сарадње.

У потпоглављу **1.2. Циљ, сврха и предмет истраживања** (4 стр.), дефинисана су 4 циља истраживања, везана за:

1. утврђивање стратешких, законодавних и институционалних оквира, као и мера подршке у шумарству и повезаним секторима, у условима климатских промена;
2. идентификацију и класификацију заинтересованих страна у шумарству и повезаним секторима, у условима климатских промена;
3. утврђивање интереса и утицаја заинтересованих страна на различитим нивоима управљања у шумарству и повезаним секторима, у условима климатских промена;
4. утврђивање облика сарадње заинтересованих страна на различитим нивоима управљања у шумарству и повезаним секторима, у условима климатских промена.

У складу са овако формулисаним циљевима, сврха истраживања је унапређење система подршке и сарадње, на различитим нивоима управљања у шумарству и повезаним секторима, у условима климатских промена.

Предмет истраживања представљају:

- стратешки, законодавни и институционални оквири у шумарству и повезаним секторима;
- мере подршке за управљање климатским променама у шумарству и повезаним секторима;
- ставови испитаника о:
 - заинтересованим странама у шумарству и повезаним секторима и укључености у проблематику управљања климатских промена;
 - интересу и утицају заинтересованих страна у вези са управљањем климатским променама;
 - начину и учесталости сарадње са заинтересованим странама, у вези са управљањем климатским променама;
 - успешности и могућности унапређења сарадње са заинтересованим странама у вези са управљањем климатским променама;
 - систему за спровођење мера подршке у управљању климатским променама и његовом унапређењу.

У потпоглављу **1.3. Хипотезе истраживања** (4-7. стр.), постављене су 4 опште хипотезе истраживања, на основу дефинисаног проблема истраживања и у складу са циљевима и сврхом истраживања.

Општа хипотеза Х1 је подељена на 4 посебне хипотезе, које су њен саставни део:

- Х1. Постоји утицај стратешких, законодавних и институционалних оквира, као и мера подршке у шумарству и повезаним секторима, на управљање климатским променама;
- Х1.1. Постоји утицај стратешких оквира у шумарству и повезаним секторима на управљање климатским променама;
- Х1.2. Постоји утицај законодавних оквира у шумарству и повезаним секторима на управљање климатским променама;
- Х1.3. Постоји утицај институционалних оквира у шумарству и повезаним секторима на управљање климатским променама;
- Х1.4. Постоји утицај мера подршке у шумарству и повезаним секторима на управљање климатским променама.
- Х2. Постоје статистички значајне разлике у интересима и утицајима заинтересованих страна у управљању климатским променама у шумарству и повезаним секторима;
- Х3. Постоји интерес заинтересованих страна за сарадњом у управљању климатским променама у шумарству и повезаним секторима;
- Х4. Постоји потреба за унапређењем система подршке и сарадње заинтересованих страна у условима климатских промена, у шумарству и повезаним секторима.

У потпоглављу **1.4. Територијално и временско одређење истраживања** (7-10. стр.), кандидат образлаже начин одређивања територијалног оквира истраживања.

Истраживање је, у територијалном смислу, обухватило 11 шумских подручја (ШП) на територији Републике Србије (без Аутономних покрајина), подручја 3 национална парка (НП) и припадајуће 33 општине. У односу на временско одређење, истраживање је спроведено у оквиру 3 фазе, у периоду од 2015. до 2022. године.

2. МЕТОДЕ ИСТРАЖИВАЊА, ПРИКУПЉАЊЕ И ОБРАДА ПОДАТАКА (11-21. стр.)

Поглавље Методе истраживања, прикупљање и обрада података, састоји се од 2 потпоглавља:

2.1. Научне методе и технике

2.2. Прикупљање и обрада података.

У оквиру потпоглавља **2.1. Научне методе и технике**, образлажу се коришћене научне методе и технике истраживања.

Потпоглавље 2.1.1. Научне методе, садржи образложење научно-истраживачких метода које су примењене током истраживања, и то:

- опште (статистичка);
- основне (компаративна);
- посебне (анализа и синтеза, специјализација, дедукција и индукција).

У потпоглављу 2.1.2. Технике истраживања, анализирани су технике коришћене у истраживању, и то:

- технике испитивања (појединачни усмерени интервју);
- технике стратешког менаџмента (бенчмаркинг анализа, анализа заинтересованих страна, SWOT анализа).

У потпоглављу **2.2. Методе истраживања и обрада података**, дат је опис начина прикупљања и обраде података истраживања.

У потпоглављу 2.2.1. Прикупљање података, кандидат наводи да су током истраживања прикупљени примарни и секундарни подаци. Примарни подаци су прикупљени путем интервјуа са представницима институција и организација у јавном и цивилном сектору, надлежним за шумарство, заштиту природе и климатске промене, односно, запосленима који се, у оквиру својих послова, активно баве овим питањима.

Секундарни подаци су прикупљени из стратешких и законодавних докумената, који се односе на питања управљања климатским променама у шумарству и повезаним секторима. Поред тога, коришћени су и различити (публиковани и интерни) извештаји, статистички годишњаци, званичне интернет странице, које се, поред поменутих тематике, баве и питањима сарадње заинтересованих страна у области управљања климатским променама. Секундарни подаци су прикупљени из 4 државе које се налазе у региону Југоисточне Европе (ЈИЕ): Словеније, Хрватске, Црне Горе и Србије.

Прикупљање података, у првој фази истраживања (потпоглавље 2.2.1.1.), обухватило је дефинисање популације и избор узорка. Узорак су чинили испитаници из:

1. јавног сектора:

- јавно предузеће (ЈП) за газдовање државним шумама „Србијашуме“, где су одабрани испитаници из 11 шумских газдинстава (ШГ) и 21 шумске управе (ШУ);
- ЈП за газдовање заштитним шумама Врњачке Бање „Шуме-Гоч“, Врњачка Бања;
- ЈП за управљање националним парковима: ЈП „НП Тара“, Бајина Башта; ЈП „НП Копаоник“, Копаоник; ЈП „НП Ђердап“, Доњи Милановац;
- локалне самоуправе (ЈС): локалне градске и општинске самоуправе, које се баве питањима заштите и инспекцијског надзора заштите животне средине и економског развоја.

2. цивилног сектора:

- невладиних организација (НВО), одабране су локалне НВО које се у оквиру својих надлежности баве питањима заштите природе и климатским променама.

Испитаници су одабрани коришћењем неслучајне методе избора узорка, и применом методе „снежне грудве“. На тај начин је, у периоду од марта 2017., до јула 2019. године, током 45 радних дана интервјуисано 103 испитаника из група ЈП, ЈС и НВО. Преглед броја и структуре испитаника на одабраним подручјима истраживања, приказан је табеларно у прилозима.

Прикупљање података у другој фази истраживања (потпоглавље 2.2.1.2.), обухватило је избор узорка, који су чинили:

1. доносиоци одлука и експерти из јавног и цивилног сектора, у шумарству и повезаним секторима (заштита природе и животна средина);
2. представници „примера добре праксе“ у управљању климатским променама, на различитим нивоима (национални, регионални и локални).

Интервјуисано је 23 испитаника, у периоду од маја до јуна 2022. године, током 11 радних дана. Преглед броја и структуре испитаника интервјуисаних у овој фази истраживања, приказан је табеларно у прилозима, као и садржај упитника коришћених у првој и другој фази истраживања.

У потпоглављу 2.2.2. Обрада података, детаљно су описани начин припреме и обраде прикупљених података. За статистичку обраду података коришћен је софтверски пакет SPSS (*вер. 25*).

Примењени начин припреме података, омогућио је њихово кодирање, сортирање и проверу тачности унетих података. Након припреме, кандидат је формирао базу података.

Примењене су одабране статистичке анализе:

- дескриптивна статистика;
- анализа фреквенција;
- χ^2 тест значајности пропорција;
- једнофакторска анализа варијансе (ANOVA);
- Крускал-Волисов тест.

У оквиру метода дескриптивне статистике, коришћена је аритметичка средина за утврђивање просечне оцене интереса и утицаја заинтересованих страна у управљању климатским променама. Применом анализе фреквенција, утврђено је учешће (у процентима) идентификованих заинтересованих страна, процена тренутне и потенцијалне укључености заинтересованих страна у проблематику управљања климатским променама, учешће оцена интереса и утицаја испитаника из све 3 групе (ЈП, ЈС, НВО), учешће ставова свих испитаника по групама о климатским променама, регулаторним и институционалним оквирима и мерама подршке за управљање климатским променама. За утврђивање разлике између добијених и очекиваних фреквенција, коришћен је χ^2 тест значајности пропорција. Једнофакторска анализа варијансе (ANOVA) и Крускал-Волисов тест су коришћени за утврђивање постојања статистички значајних разлика у оцени интереса и утицаја заинтересованих страна у управљању климатским променама у шумарству и повезаним секторима.

У оквиру анализе заинтересованих страна, детаљно су описани кораци обраде података сакупљених за идентификацију и класификацију заинтересованих страна, применом технике стратешког менаџмента, која се састојала од 3 корака:

1. идентификација заинтересованих страна;
2. раздвајање и класификација заинтересованих страна;
3. разматрање односа између заинтересованих страна.

У оквиру првог корака, коришћењем појединачног усмереног интервјуа, идентификоване су заинтересоване стране које су укључене, али и оне које би требало да буду укључене у проблематику управљања климатским променама.

Други корак је обухватио раздвајање и класификацију идентификованих заинтересованих страна применом матрице интереса и утицаја у управљању климатским променама.

За разматрање односа између заинтересованих страна, постојања и облика сарадње заинтересованих страна са различитим институцијама и организацијама из области шумарства и заштите природе у вези са управљањем климатским променама, примењена је анализа социјалних мрежа.

Анализа социјалних мрежа, односно мреже сарадње је обухватила анализу:

- структурних карактеристика мреже (појединачно и према дефинисаном облику сарадње);
- централних и периферних чворова;
- веза и утицаја различитих фактора на стварање сарадње између заинтересованих страна.

Анализа структурних карактеристика мреже је коришћена за утврђивање посредних и непосредних контаката (веза) између заинтересованих страна, постојања „централних“ заинтересованих страна, броја контаката, као и степена повезаности мрежа.

Анализа централних и периферних чворова је коришћена за утврђивање „максимално“ повезаних заинтересованих страна и оних које су „мање“ повезане, као и њиховог положаја у мрежи сарадње.

За анализу веза и утицаја различитих фактора на стварање сарадње између заинтересованих страна, коришћена је MRQAP (енг. *multiple regression quadratic assessment procedure*) регресија, непараметарски приступ статистичкој анализи мрежних података. Овај приступ је примењен за утврђивање веза између зависно променљивих (идентификовани облици сарадње) и независно променљивих фактора (нивоа управљања, интерес и утицај у управљању климатским променама, секторске припадности статистичком региону, учесталости контаката, централности положаја у оквиру мреже), у односу на утицај у остваривању сарадње. Вредности поменутих фактора су, на основу прикупљених примарних података, рекодиране у матрични бинарни систем, и приказане у табеларном облику.

За обраду секундарних података примењена су метода анализе садржаја, коришћењем Word и Excel програма. За анализу веза и учесталости контаката између заинтересованих страна коришћен је компјутерски програма UCINET (верзија 6.694), и NetDraw софтвер за графички приказ веза сарадње. За обраду података прикупљених на крају друге фазе истраживања (спровођење интервјуа са доносиоцима одлука и експертима), коришћене су технике SWOT и SMART (хибридне варијанте SWOT) анализе.

3. ТЕОРИЈСКИ ОКВИР И ПРЕГЛЕД ДОСАДАШЊИХ ИСТРАЖИВАЊА (22-52. стр.)

У оквиру овог поглавља, представљене су и анализиране теоријске основе и преглед досадашњих истраживања, који се односе на систем управљања климатским променама, појам и класификацију заинтересованих страна, појам сарадње заинтересованих страна и организацију сарадње заинтересованих страна. Представљан је и концептуални оквир истраживања.

У оквиру поглавља **3.1. Теоријски оквир истраживања**, образлаже се појам и значење система управљања климатским променама уз нагласак на ублажавање негативних ефеката и прилагођавање климатским променама, као и управљање на више нивоа. Поред тога, размотрени су појам, класификација и сарадња заинтересованих страна, као и организација сарадње.

У потпоглављу 3.1.1. Појам и значење система управљања климатским променама, разматра се питање управљања и његових карактеристика. Поред тога, кандидат образлаже и појам система управљања и његових елемената, као и појам система подршке за њихово спровођење. Кандидат наводи да управљање климатским променама подразумева двоструки приступ, и то кроз ублажавање негативних ефеката и прилагођавање климатским променама (Meadowcroft, 2009).

Кандидат образлаже приступ ублажавању негативних ефеката климатских промена и 3 главне области на које се то односи. Указано је на различите механизме, програме и пакете мера за ублажавање негативних ефеката климатских промена на глобалном нивоу и нивоу Европске уније (ЕУ), у вези са шумарством. Дат је и преглед мера за ублажавање негативних ефеката климатских промена, које би се могле применити у шумарству и повезаним секторима.

Указује се на постојање различитих типова прилагођавања климатским променама, као и факторе који утичу на одабир начина за прилагођавање. У том смислу, кандидат се осврће на капацитет прилагођавања, расподелу одговорности у оквиру тога и између сектора, као и улогу заинтересованих страна са различитих нивоа управљања у борби против климатских промена. Дат је и преглед конкретних активности и мера, које би се могле применити у циљу прилагођавања климатским променама у шумарству и повезаним секторима.

Кандидат је образложио и графички приказао систем управљања на више нивоа. Указао је на вертикалну повезаност институција и организација на различитим административним нивоима (националног са регионалним и локалним, регионалног са националним и локалним), као и хоризонталну повезаност (на истом нивоу управљања), организација из јавног, цивилног и приватног сектора. Приказана су 2 типа управљања на више нивоа (Hooghe, Marks, 2002), као и њихове сличности и разлике са аспекта надлежности институција и организација. Наводи се да овакав тип управљања подразумева, између осталог, учешће заинтересованих страна из различитих сектора и нивоа управљања, стварање веза, развијање сарадње, и усклађивање њихових интереса, на различитим нивоима управљања. На основу тога, указује се на повезаност проблематике ублажавања негативних ефеката и прилагођавања климатским променама и система управљања на више нивоа, уз међусекторски приступ координацији активности између заинтересованих страна, на различитим новима управљања, као и њихову сарадњу.

У потпоглављу 3.1.2. Појам и класификација заинтересованих страна, кандидат се осврће на постојање различитих тумачења појма заинтересоване стране, и указује да се под тим подразумева широк круг институција и организација у шумарству и повезаним секторима, које се индиректно и/или директно баве питањима климатских промена и имају интерес и/или утицај у управљању климатским променама.

Поред тога, указује се на увећање потребе за транспарентним приступом у управљању природним ресурсима, као и јасним дефинисањем заинтересованих страна које у њему учествују, применом анализе заинтересованих страна, кроз приступ који обухвата 3 корака: идентификацију, класификацију и разматрање њихових односа.

У потпоглављу 3.1.3. Појам сарадње заинтересованих страна кандидат се осврће на различите дефиниције сарадње, и наводи да се сарадња односи на заједнички рад различитих заинтересованих страна у решавању одређених проблема или достизању заједничких циљева (Moote, Lowe, 2008). Указује се на постојање различитих потреба за сарадњом зависно од датих изазова, као и примену анализе сарадње у различитим областима.

Кандидат анализира концепт управљања кроз сарадњу, и његове главне елементе (карактеристике услова окружења, режим управљања кроз сарадњу и динамике и активности сарадње), и даје графички приказ концепта. Указује се да карактеристике система окружења представљају могућности али и ограничења сарадње, као и да односи утицаја и интереса заинтересованих страна, постојање покретача (лидера) који може да покрене сарадњу, али постојања међузависности и веза између заинтересованих страна, представљају битне елементе система окружења. Указује се да режим управљања кроз сарадњу, као и динамика и активности сарадње зависе од ангажовања, мотивације и способности заинтересованих страна да је остваре.

У оквиру потпоглавља **3.2. Концептуални оквир истраживања**, кандидат је образложио теорије које су коришћене за формирање концептуалног оквира истраживања.

Такође, дефинисао је и графички приказао елементе концептуалног оквира за истраживање система подршке и сарадње у условима климатских промена, на различитим нивоима управљања у шумарству и повезаним секторима:

- стратешки, законодавни и институционални оквири;
- мере подршке;
- сарадња заинтересованих страна.

Кандидат наводи, да је за реализацију политика управљања климатским променама, неопходан систем подршке за њихово спровођење. Систем чине стратешки и законодавни оквири, који успостављају основу за примену политика, кроз различите прописе, и дефинишу мере подршке за њихову реализацију. Са друге стране, институције, кроз додељене функције, надлежности и процесе, омогућавају заинтересованим странама да се укључе у процесе примене и реализације политика, али и мера подршке. Сви представљени елементи, чине систем за спровођење мера подршке.

Указује се да су представљени елементи концептуалног оквира у вези са теоријом система и институционалном теоријом, као и да представљају структуру функционисања организација у систему управљања. Наводи се да је управљање на више нивоа у вези са теоријом система, јер се све заинтересоване стране и њихове везе и усклађивање интереса, могу посматрати као делови система који имају своју функцију и који су у међусобној интеракцији. Успостављени институционални оквири, који одређују надлежности заинтересованих страна, имају утицај на стварање веза и интеракције између заинтересованих страна. Такође, формулисане стратегије, закони, као и мере подршке имају утицаја на стварање веза и усклађивање интереса заинтересованих страна и то у односу на њихово учешће у управљању и доношењу одлука, као и коришћењу ресурса у управљању климатским променама.

Кандидат наводи постојање утицаја различитих елемената на формирање сарадње, као што су интерес и утицај у управљању климатским променама и структура веза између заинтересованих страна. Указује се да динамика веза сарадње и стварање различитих приступа сарадњи заинтересованих страна, представљају уједно компоненте управљања на више нивоа и карактеристика система управљања (окружења), када су у питању климатске промене. Наводи се да је сарадња, односно, постојање односа и веза између заинтересованих страна, у вези са теоријом мрежне размене, док се применом анализе социјалних мрежа утврђују структуре веза између одређених заинтересованих страна, узимајући у обзир целокупну мрежу сарадње између свих заинтересованих страна.

У потпоглављу **3.3. Преглед досадашњих истраживања**, представљена су претходна истраживања везана за систем управљања и заинтересоване стране у управљању климатским променама.

У оквиру потпоглавља 3.3.1. Систем управљања климатским променама, даје се преглед досадашњих истраживања, која се односе на:

- ублажавање негативних ефеката климатских промена;
- прилагођавање климатским променама;
- систем управљања на више нивоа.

У вези са ублажавањем негативних ефеката климатских промена, наводи се да су главне области дефинисане током '90-их година прошлог века. Истиче се да се у подстицању решавања ове области, користе различите регулаторне, економске и информационе мере. Кроз анализу литературе о мерама у сектору шумарства и повезаним секторима, указује се на потенцијалне позитивне али и негативне утицаје поменутих мера, као и изазове у њиховој примени.

У погледу прилагођавања климатским променама, указује се на постојање неједнакости у ризицима од климатских промена, али и у избору активности и начина прилагођавања између сектора. Истакнута је неизвесност у предвиђању повећања гасова са ефектом стаклене баште (ГЕСБ) у будућности, као и каскадног увећања утицаја климатских промена ка регионалном и локалном нивоу. У складу са проблематиком климатских промена која обухвата више сектора и нивоа управљања, анализом литературе се указује на потребу укључивања различитих заинтересованих страна у процес доношења одлука о активностима и потребним мерама за ублажавање негативних ефеката климатских промена. Кандидат указује на различите приступе у креирању и имплементацији мера и активности прилагођавања климатским променама.

Разматрајући систем управљања на више нивоа, кандидат се осврће на процес децентрализације и потребних реформи када је у питању управљање природним ресурсима. Анализом литературе о процесу децентрализације, указује се на институционалне промене, фрагментацију у управљању природним ресурсима, као и развијање различитих нивоа власти, тј. управљања на више нивоа.

Као једно од кључних питања управљања на више нивоа, издваја се учешће заинтересованих страна из различитих сектора и нивоа управљања (национални, регионални и локални), али и постојање разлика између њих, као што су моћ, знање, приступ информацијама и сл. Поменуте разлике утичу на стварање веза између различитих заинтересованих страна, али и увећање, односно смањење, њиховог утицаја у контексту управљања природним ресурсима.

У потпоглављу 3.3.2. Заинтересоване стране у управљању климатским променама, представљена су досадашња истраживања у вези са сарадњом заинтересованих страна и облицима сарадње у управљању климатским променама.

Анализом литературе која се односи на сарадњу заинтересованих страна, указује се на сличности и разлике у надлежностима институција и организација јавног и цивилног сектора у шумарству и заштиту природе одабраних земаља ЈИЕ, у управљању климатским променама, али и изазовима преласка на приступ „одоздо на горе“ у управљање природним ресурсима.

У складу са тим, анализирају се фактори који имају потенцијал да утичу на стварање сарадње између заинтересованих страна, као што су централност позиције, тј. поседовање утицаја у мрежи сарадње, неравномерна расподела веза, разлика у утицајима на управљање климатским променама, географска близина, учесталост контаката и сл.

У погледу организације сарадње, анализирају се различити литературни извори, који се односе на развој и организацију сарадње, у управљању климатским променама на више нивоа. У том смислу, разматрају се различити облици организације сарадње између цивилног и јавног сектора у Европи у оквиру проблематике климатских промена, као и њихови потенцијални утицаји на заинтересоване стране, са аспекта размене информација и усклађивања ставова у достизању постављених циљева.

4. ОКВИРИ И МЕРЕ ПОДРШКЕ ЗА УПРАВЉАЊЕ КЛИМАТСКИМ ПРОМЕНАМА (53-104. стр.)

У оквиру овог поглавља, засебно су анализирани стратешки, законодавни и институционални оквири и мере подршке за управљање климатским променама у шумарству и повезаним секторима, у односу на ЕУ и одабране земље ЈИЕ, кроз:

- ублажавање негативних ефеката климатских промена;
- прилагођавање климатским променама;
- сарадњу заинтересованих страна у управљању климатским променама.

Поглавље **4.1. Стратешки оквири** садржи 2 потпоглавља, у оквиру којих су засебно анализирани стратешки оквири шумарства и повезаних сектора за управљања климатским променама у ЕУ и одабраним државама ЈИЕ.

У потпоглављу 4.1.1. Стратешки оквири шумарства и повезаних сектора за управљање климатским променама на нивоу Европске Уније, указује се на постојање разноврсних стратешких докумената шумарства и повезаних сектора, која су усвојена на нивоу ЕУ, у периоду од 2009. до 2022. године.

Анализом дефинисаних потреба за ублажавањем негативних ефеката и прилагођавањем климатским промена, као и сарадњом заинтересованих страна, указује се да постојећа стратешка документа пружају подршку државама чланицама ЕУ у интеграцији борбе против климатских промена на више нивоа управљања. Поред тога, наводи се да постоји подршка али и уочена потреба за даљим развојем међусекторске и сарадње на различитим нивоима управљања, са нагласком на активности размене информација и знања.

У потпоглављу 4.1.2. Стратешки оквири шумарства и повезаних сектора за управљање климатским променама у одабраним државама Југоисточне Европе, засебно су анализирани стратешка документа према сектору/области, којима се дефинишу правци и циљеви за управљање климатским променама. Указује се на постојање стратешких оквира шумарства и повезаних сектора, којима се дефинише управљање климатским променама у поменутих земљама, уз приложени табеларни преглед.

Наводи се да је у стратешким документима у области климатских промена, одабраних држава ЈИЕ, сектор шумарства издвојен као најосетљивији. Такође, мере ублажавања негативних ефеката и прилагођавања климатским променама, присутне су у свим стратешким документима анализираних држава ЈИЕ. Уочено је да је у стратешким документима земаља чланица ЕУ (Словенија и Хрватска), за разлику од Србије и Црне Горе, препозната улога цивилног и приватног сектора у управљању климатским променама, уз постојање подршке развијању сарадње између заинтересованих страна са регионалног и локалног нивоа.

У погледу стратешких докумената шумарства, указује се на постојање незнатних разлика у препознавању и дефинисању проблематике ублажавања негативних ефеката и прилагођавања климатских промена. Иако сва стратешка документа сектора шумарства одабраних земаља ЈИЕ дефинишу различите облике међусекторске сарадње, једино се у стратешком документу Хрватске издваја као један од циљева шумарске политике, уз унапред представљене везе сарадње између заинтересованих страна. За разлику од осталих анализираних држава, у стратешком документу Србије, није јасно дефинисана потреба за сарадњом и остваривањем сарадње заинтересованих страна на различитим нивоима управљања.

Кандидат наводи да не постоје значајне разлике између стратешких докумената у области заштите природе анализираних земаља, када је у питању улога шума у очувању биодиверзитета. Уочава се да је међусекторска сарадња, препозната у свим стратешким документима анализираних земаља, али је једино у Црној Гори, издвојена као један од стратешких циљева. Сарадња заинтересованих страна на различитим нивоима управљања, уочена је у документима свих анализираних земаља, уз истакнуту потребу за увећањем сарадње у Србији.

Указује се да је код свих анализираних земаља, препозната улога сектора шумарства у борби против климатских промена у стратешким документима повезаних сектора (животне средине и енергетике), са аспекта смањења ГЕСБ и коришћења дрвета као обновљивог извора енергије (ОИЕ). Наводи се да је сектору животне средине, питање међусекторске сарадње препознато у стратешким документима свих анализираних земаља, док је у Србији наглашена потреба за њеним развојем и унапређењем. У Србији и Црној Гори, стратешка документа немају јасно објашњен начин остваривања сарадње заинтересованих страна на различитим нивоима управљања, што није случај у Словенији и Хрватској.

Указује се да је питање међусекторске сарадње у сектору енергетике, јасно истакнуто у стратешким документима свих анализираних земаља. Међутим, стратешка документа у Србији и Црној Гори не указују на начин остваривања сарадње на различитим нивоима управљања, што није случај у Словенији и Хрватској.

Поглавље **4.2. Законодавни оквири**, садржи 2 потпоглавља, у оквиру којих су засебно анализирани законодавни оквири шумарства и повезаних сектора за управљање климатским променама на нивоу ЕУ и у одабраним државама ЈИЕ.

У потпоглављу 4.2.1. Законодавни оквири шумарства и повезаних сектора за управљање климатским променама на нивоу Европске уније, указује се на постојање различитих законодавних докумената на нивоу ЕУ у области климатских промена, који дефинишу циљеве ублажавања негативних ефеката и прилагођавања климатским променама, као и сарадњу заинтересованих страна. Поред шематског приказа стања законодавних оквира о климатским променама у Европи, кандидат указује на тренд усвајања нових и усклађивања постојећих законодавних докумената држава ЕУ у области климатских промена, сходно успостављеним дугорочним циљевима који произилазе из Споразума из Париза. У оквиру законодавних оквира шумарства и заштите природе, издвајају се 2 правно обавезујуће уредбе односно 2 директиве, и указује на препознату улогу шума у управљању климатским променама и сарадњу заинтересованих страна, која је посебно наглашена у законодавном оквиру заштите природе. Наводи се да обавезујуће законодавство сектора заштите животне средине и енергетике, узима у обзир утицај сектора шумарства у ублажавању негативних ефеката и прилагођавању климатским променама, са аспекта одрживог газдовања и пошумљавања, смањења емисија ГЕСБ и коришћења дрвета као ОИЕ, кроз 1 званичну комуникацију, односно 1 одлуку и 2 директиве.

У потпоглављу 4.2.2. Законодавни оквири шумарства и повезаних сектора за управљање климатским променама у одабраним државама Југоисточне Европе, засебно су представљена и анализирана законодавна документа према сектору/области, којима се регулишу питања управљања климатским променама.

Указује се да постојећи законодавни оквир у области климатских промена, у Србији и Црној Гори, за разлику од Словеније и Хрватске, не дефинише потребу за израдом акционих планова за прилагођавање климатским променама. Наводи се да у Србији и Црној Гори, није јасно дефинисано питање међусекторске и сарадње заинтересованих страна на различитим нивоима управљања, за разлику од Словеније и Хрватске. У погледу законодавних оквира шумарства, истиче се да питање међусекторске сарадње заинтересованих страна у управљању климатским променама није јасно дефинисано у Србији и Црној Гори, за разлику од Словеније и Хрватске. Указује се да је, једино у законодавним оквирима шумарства у Хрватској, истакнута сарадња заинтересованих страна са аспекта климатских промена, на регионалном и локалном нивоу управљања. Наводи се да је у законодавним документима заштите природе свих посматраних држава ЈИЕ, питање управљања климатским променама дефинисано кроз одрживо коришћење природних добара и ресурса, промовисање одрживог газдовања и управљања шумама, уз дефинисан аспект међусекторске сарадње. За разлику од осталих анализираних земаља, једино у законодавним документима у Црној Гори, није препознат аспект сарадње заинтересованих страна на различитим нивоима управљања. Указано је да је улога шумарства у борби против климатских променама препозната у законодавним документима свих посматраних држава, како у сектору животне средине, тако и у сектору енергетике. Такође и аспект сарадње је, у законодавним документима сектора животне средине и енергетике свих анализираних земаља, препознат и дефинисан. Питање сарадње заинтересованих страна на различитим нивоима управљања је јасно дефинисано у Словенији и Хрватској, што није случај у Србији и Црној Гори. Наводи се и да је ово питање дефинисано, у законодавним документима сектора енергетике свих анализираних земаља.

Поглавље **4.3. Институционални оквири**, садржи 2 потпоглавља, у оквиру којих су засебно анализирани институционални оквири шумарства и повезаних сектора за управљање климатским променама на нивоу ЕУ и у одабраним државама ЈИЕ.

У потпоглављу 4.3.1. Институционални оквири шумарства и повезаних сектора за управљање климатским променама на нивоу Европске уније, указано је да се Европска комисија, кроз рад 7 Генералних директората Европске комисије, бави и питањима шумарства, са аспекта управљања климатским променама. Детаљном анализом надлежности, указано је да управљање климатским променама представља примарни циљ већине Генералних директората.

У потпоглављу 4.3.2. Институционални оквири шумарства и повезаних сектора за управљање климатским променама у одабраним државама Југоисточне Европе, засебно су представљени и анализирани институционални оквири, према сектору/области којима се регулишу питања управљања климатским променама.

У свим анализираним државама ЈИЕ, питање климатских промена припада делокругу рада јавне управе, односно министарстава, надлежних за животну средину. Указује се на постојање националних Савета, односно Комисија које се директно баве питањима климатских промена у свим анализираним државама.

У погледу институционалних оквира шумарства, наводи се постојање јасне поделе институција и организација које се баве израдом политика, стратегија и закона, газдовањем шумама и сакупљањем потребних података, у све 4 анализирани државе. Указано је да, једино у Хрватској, све институције и организације (на нивоу јавне управе и јавних служби), за примарни циљ имају управљање климатским променама у сектору шумарства, док је ово питање у Словенији, Србији и Црној Гори, секундарни циљ у оквиру надлежности.

Указује се на разлике између анализираних држава, у погледу јавне администрације у области заштите природе. Једино у Хрватској, на нивоу јавне управе и јавних установа, све институције и организације, у оквиру својих надлежности, имају за примарни циљ управљање климатским променама, док у осталим државама то није случај. У оквиру надлежности, секундарни циљ за управљање климатским променама додељен је појединим организацијама јавне службе у Словенији и Србији, као и ЈП за газдовање државним шумама и ЈП за управљање националним парковима у Црној Гори и Србији.

У сектору животне средине, све институције и организације државне управе анализираних држава, у оквиру својих надлежности, имају за примарни циљ управљање климатским променама. Указује се да се у Словенији и Хрватској, ЈП баве питањима климатских промена, док то није случај у Србији и Црној Гори, где ово питање представља секундарни циљ за управљање климатским променама у оквиру надлежности ЈП, и јавне службе (само у Црној Гори). Наводи се и да, у сектору енергетике, не постоје значајне разлике институционалних оквира анализираних држава, на нивоу јавне службе и ЈП. Примарни циљ за управљање климатским променама додељен је, у оквиру надлежности, организацијама у оквиру државне управе у свим анализираним земљама, док ово питање представља секундарни циљ у оквиру надлежности јавне службе у Србији и Црној Гори, као и у свим ЈП анализираних земаља.

Поглавље **4.4. Мере подршке за управљање климатским променама** садржи 2 потпоглавља, у оквиру којих су засебно анализирани мере подршке стратешких и законодавних докумената шумарства и повезаних сектора за управљање климатским променама на нивоу ЕУ и у одабраним државама ЈИЕ. Резултати анализе су представљени према врсти мера подршке (регулаторне, информационе, економске), као и повезаности, односно утицају, на аспекте сарадње заинтересованих страна и управљање климатским променама.

У оквиру потпоглавља 4.4.1. Мере подршке шумарства и повезаних сектора за управљање климатским променама на нивоу Европске уније, приказани су резултати анализе који се односе на мере подршке у области климатских промена, у сектору шумарства и повезаних сектора.

Указано је да су у стратешким и законодавним документима ЕУ у области климатских промена, сектора шумарства и заштите природе, присутне разноврсне и бројне мере подршке (регулаторне, информационе, економске), за управљање климатским променама.

Информационе мере подршке су најзаступљеније у свим областима и секторима, уз присутан аспект сарадње заинтересованих страна и управљања на више нивоа. Овај аспект је присутан и у регулаторним и економским мерама подршке, уз нешто већи нагласак на међусекторској сарадњи заинтересованих страна у законодавним документима ЕУ за управљање климатским променама, у односу на сарадњу на више нивоа. Економске мере подршке су присутне у области климатских промена свих сектора.

У потпоглављу 4.4.2. Мере подршке шумарства и повезаних сектора за управљање климатским променама у одабраним државама Југоисточне Европе, засебно су представљени резултати анализе у 4 потпоглавља.

У погледу мера подршке у области климатских промена, наводи се да су у Србији најприсутније регулаторне мере подршке, којима се дефинише рад Националног савета за климатске промене, али без посебног нагласка за потребом координације примене мера на регионалном и локалном нивоу управљања, као што је случај у Словенији и Хрватској. Уочено је да су информационе мере подршке најмање присутне у стратешким и законодавним документима у Србији, за разлику од осталих држава. Питање међусекторске сарадње као и сарадње заинтересованих страна на различитим нивоима управљања је дефинисано само у стратешким документима Србије и Црне Горе, за разлику од Словеније и Хрватске, где је ово питање присутно и у законодавним документима.

Указује се на присуство различитих врста мера подршке у оквиру стратешких и законодавних докумената шумарства, за управљање климатским променама. Наводи се да су у Словенији дефинисане регулаторне и економске мере подршке са нагласком на промоцији и коришћењу дрвета као ОИЕ, док су у све 4 анализирани државе присутне информационе мере подршке, које се односе на обнову од последица природних непогода. Регулаторне мере подршке које се односе на међусекторску сарадњу, присутне су у свим посматраним земљама, док питање сарадње заинтересованих страна на различитим нивоима управљања, није дефинисано у стратешким и законодавним документима у Србији и Црној Гори. Информационе мере подршке су, по питању међусекторске и сарадње заинтересованих страна на различитим нивоима управљања, присутне само у стратешким документима Србије и Црне Горе, док су у Словенији и Хрватској, присутне и у законодавним документима. Економске мере подршке, у свим анализираним државама, односе се само на аспект међусекторске сарадње, кроз подстицаје за повећање површина под шумом.

У погледу мера подршке у заштити природе, питање међусекторске сарадње није присутно у оквиру регулаторних мера подршке у Србији, за разлику од осталих земаља. Ипак, питање сарадње заинтересованих страна на различитим нивоима управљања, присутно је у Србији, са аспекта успостављања система за праћење утицаја климатских промена на биодиверзитет. Указано је на присуство информационих мера подршке које се односе на сарадњу заинтересованих страна. Економске мере подршке немају дефинисан аспект међусекторске и сарадње заинтересованих страна на различитим нивоима управљања у анализираним земљама.

Код мера подршке повезаних сектора, наводи се да се регулаторне мере подршке у сектору животне средине у Хрватској и Црној Гори, односе на укључивање мера прилагођавања климатским променама у локалне планове и програме, док у Србији и Словенији то није случај. Аспект међусекторске и сарадње заинтересованих страна на различитим нивоима управљања, присутни су у овом типу мера подршке, у свим анализираним државама. Информационе мере подршке које се односе на међусекторску сарадњу, присутне су у свим државама, осим у Словенији, док аспект сарадње заинтересованих страна на различитим нивоима управљања, није присутан ни у једној од посматраних држава. Економске мере подршке су присутне у свим државама, осим Хрватске, и обухватају мере ублажавања негативних ефеката климатских промена (Словенија и Црна Гора), и мере прилагођавања (Србија), али се не односе ни на један од посматраних аспеката сарадње.

Указано је да у сектору енергетике, постоје све 3 врсте мера подршке у одабраним државама, и односе се на различите аспекте укључивања питања коришћења биомасе као ОИЕ. Наводи се да су једино у Словенији, као дугогодишњој чланици ЕУ, мере подршке усмерене и на тему преласка у климатских неутрално друштво. Регулаторне мере подршке које се односе на аспекте међусекторске и сарадње заинтересованих страна на различитим нивоима управљања, присутне су једино у Словенији и Хрватској. Информационе мере подршке се односе само на аспект међусекторске сарадње, и присутне су у свим анализираним државама.

5. РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА (105-161. стр.)

Ово поглавље се састоји из 4 потпоглавља, у оквиру којих су, на јасан и прегледан начин, представљени резултати истраживања.

У потпоглављу **5.1. Идентификација заинтересованих страна у управљању климатским променама у шумарству и повезаним секторима**, спроведен је први корак анализе заинтересованих страна. Идентификовано је 39 заинтересованих страна које тренутно обављају делатност, радове и активности, или на други начин остварују своје интересе у шумарству и заштити природе, а укључене су у проблематику управљања климатским променама. Утврђено је да су поједине заинтересоване стране такође, укључене у управљање климатским променама. Идентификоване су и 4 додатне заинтересоване стране које би требало да буду укључене у управљање климатским променама.

Утврђено је да идентификоване заинтересоване стране у управљању климатским променама у шумарству и повезаним секторима, припадају:

1. јавном сектору: институције и организације државне управе и ЈС, јавне установе и службе, и ЈП, на различитим нивоима управљања (национални, регионални и локални ниво);
2. цивилном сектору: различите НВО и удружења;
3. приватном сектору: привредни субјекти и физичка лица.

Идентификоване заинтересоване стране су представљане шематски, према секторској припадности (јавни, цивилни и приватни сектор) и нивоу управљања (национални, регионални, локални).

Издвојене су главне заинтересоване стране, према резултатима статистичке значајности, и то:

- национални ниво: Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде (МПШВ) - Управа за шуме; Министарство заштите животне средине (МЗЖС) - Сектор за управљање животном средином, Сектор за предостројност и надзор животне средине; Универзитет у Београду - Шумарски факултет; Институт за шумарство и Завод за заштиту природе Србије из Београда;
- регионални ниво: ЈП за газдовање државним шумама - ШГ; ЈП НП;
- локални ниво: градска управа; општинска управа; месне заједнице; локалне еколошке организације; Јавно комунално предузеће (ЈКП) „Градско зеленило“; ЈП за газдовање државним шумама - ШУ.

Указано је да главне заинтересоване стране, већином припадају јавном сектору и, у мањој мери, цивилном сектору, без присуства заинтересованих страна из приватног сектора. Утврђено је веће присуство заинтересованих страна на националном и локалном нивоу управљања, у односу на регионални ниво. Табеларно је приказано учешће идентификованих заинтересованих страна, и процена њихове тренутне и потенцијалне укључености у проблематику управљања климатским променама.

У потпоглављу **5.2. Класификација заинтересованих страна – рангирање интереса и утицаја у управљању климатским променама у шумарству и повезаним секторима**, спроведен је други корак анализе заинтересованих страна. Резултати оцене интереса и утицаја идентификованих заинтересованих страна, приказани су према припадности сектору и групама испитаника (ЈП, ЈС и НВО).

Наводи се да преовлађују позитивни ставови испитаника када је у питању интерес институција и организација јавног, цивилног и приватног сектора у управљању климатским променама. Утврђено је да интерес и утицај појединих заинтересованих страна није препознат од стране свих група испитаника. Посматрано према групама испитаника, уочене су разлике у њиховим ставовима о интересу идентификованих институција и организација у управљању климатским променама. Указано је и на потенцијалне разлоге разлика у ставовима, као што су недостатак сарадње и веза између заинтересованих страна, ограничене комуникације, недовољна заједничка активност у борби против климатских промена. Уочени су подељени ставови испитаника када је у питању оцена утицаја институција и организација из јавног, цивилног и приватног сектора, и разлике између ставова, посматрано према групама испитаника. Постојање разлика у ставовима испитаника, указује на недостатак надлежности појединих заинтересованих страна у области климатских промена, као и разлика у размени информација и међусобној сарадњи.

Кандидат је спровео Крускал-Волис тест и утврдио да постоји разлика између утицаја у управљању климатских променама заинтересованих страна из јавног, цивилног и приватног сектора, док у случају њиховог интереса, разлика није утврђена. Графички је, применом матрице интереса и утицаја, приказана распоређеност идентификованих заинтересованих страна у управљању климатским променама. Наводи се да заинтересоване стране које имају висок утицај и интерес („главни играчи“) у управљању климатским променама, припадају искључиво јавном сектору и имају надлежности на сва 3 нивоа управљања. Заинтересоване стране из цивилног и приватног сектора, већином имају висок интерес али нижи утицај у управљању климатским променама („субјекти“), и припадају локалном нивоу управљања. Висок утицај и нижи интерес („креатори садржаја“) има само једна заинтересована страна из јавног сектора на националном нивоу управљања, док низак интерес и низак утицај („маса“) има само једна заинтересована страна из јавног сектора на локалном нивоу управљања. Уочено је да је утицај на управљање климатским променама најизраженији на националном нивоу, уз ограничено присуство других заинтересованих страна са регионалног и локалног нивоа управљања.

У оквиру потпоглавља **5.3. Ставови испитаника о оквирима и мерама подршке за управљање климатским променама**, засебно су приказани резултати ставова испитаника о оквирима (стратешким, законодавним и институционалним оквирима) и мерама подршке за управљање климатским променама.

У потпоглављу 5.3.1. Ставови испитаника о стратешким и законодавним оквирима, наводи се да су политике климатских промена укључене у шумарску и политику заштите природе и да су оне, сходно ставовима испитаника, успешне.

Уочено је да испитаници, када су у питању сектори животне средине и енергетике, сматрају да успешне политике управљања климатским променама постоје, и да је потребно веће укључивање ове проблематике, како у шумарство и заштиту природе, тако и у друге секторе. На основу ставова испитаника о предуслову за успешност одређене политике управљања климатским променама, издвајају се сарадња различитих заинтересованих страна и интеграција свих мера подршке у секторске политике. Иако су ови ставови већином негативни, могу бити добар показатељ свих потенцијалних предуслова које треба узети у обзир, како би се створили услови за постојање успешне политике управљања климатским променама.

У потпоглављу 5.3.2. Ставови испитаника о институционалним оквирима, указано је да се ЈП у шумарству и повезаним секторима, као и ЛС на регионалном и локалном нивоу, баве индиректно питањима управљања климатским променама. Наводи се да испитаници из групе НВО сматрају, за разлику од ставова испитаника из група ЈП и ЛС, да се и баве (индиректно и директно) питањима климатских промена. Ставови испитаника указују да, у оквиру ЈП „Србијашуме“ (ШГ и ШУ) и локалних еколошких НВО, не постоје посебне организационе јединице које се баве питањима климатских промена. Сходно ставовима испитаника, једино се ЛС баве (индиректно) проблематиком климатских промена, кроз рад различитих одељења/одсека и служби, надлежних за послове заштите животне средине, инспекцијски надзор и економски развој.

У потпоглављу 5.3.3. Ставови испитаника о мерама подршке, указано је да су регулаторне мере подршке, за разлику од економских и информационих, недовољно заступљене на регионалном и локалном нивоу управљања, сходно ставовима представника ЈП „Србијашуме“ (ШГ и ШУ), ЈП НП и локалних еколошких НВО.

Уочене су разлике у одговорима испитаника о начину спровођења мера за ублажавање негативних ефеката и прилагођавање климатским променама, према групама испитаника. Регулаторне мере подршке, на нивоу ЛС спроводе се кроз израду студија и планова процене утицаја на животну средину, локалне општинске и градске планове. Економске мере подршке су доступне кроз финансирање текућих послова у ЈП „Србијашуме“, што није случај на нивоу ЛС и НВО. Ставови испитаника о начину спровођења информационих мера су различити, и указују на већу доступност радионица, конференција и семинара за НВО, конференција за ЛС и НВО, али не и за ЈП. У јавном сектору (државне управе и ЛС), наводи се да, углавном МЗЖС (Сектор за управљање животном средином и Сектор за предостројност и надзор животне средине), обезбеђују мере подршке за управљање климатским променама, на нивоу ЛС и НВО, док их на нивоу ЈП „Србијашуме“, обезбеђује МПШВ.

Преовлађују ставови испитаника да цивилни и приватни сектор не обезбеђују мере подршке за управљање климатским променама. Испитаници су позитивног става у погледу успешности примене све 3 врсте постојећих мера подршке за управљања климатским променама. Сходно ставовима испитаника, посматрано према групама, потребно је унапређење успешности примене регулаторних мера подршке на нивоу ЈП и НВО, и економских мера подршке на нивоу ЈП, док су све 3 групе испитаника задовољне са спровођењем информационих мера подршке.

У односу на постојање организованог система за спровођење мера подршке, указано је да он не постоји и да је неопходно његово успостављање на сва 3 нивоа управљања. Уочено је да превлађују ставови испитаника о образовању нове организације на регионалном нивоу управљања. Ставови испитаника указују на могућност стварања јаких веза између националног и локалног нивоа управљања и умрежавања локалних и организација на нивоу округа, али и потребне координације спровођења мера подршке према реалним потребама.

У потпоглављу **5.4. Резултати анализе социјалних мрежа**, спроведен је трећи корак анализе заинтересованих страна. Указано је на постојање мреже сарадње од 128 различитих заинтересованих страна из јавног и цивилног сектора на различитим нивоима управљања (национални, регионални и локални). Спроведена је анализа структурних карактеристика целокупне мреже коришћењем UCINET програма за анализу социјалних мрежа и утврђено је постојање 40 „централних“ заинтересованих страна, од којих су 19 максимално повезане између себе. Уочено је да централне заинтересоване стране припадају националном и регионалном нивоу управљања, од којих само 1 заинтересована страна припада цивилном сектору, и налази се на националном нивоу управљања.

Утврђено је постојање 7 различитих облика сарадње на различитим нивоима управљања:

1. санација након појаве ледолома, поплава и пожара (група 1);
2. едукација (радионице и семинари) и стручне консултације (група 2);
3. садња дрвећа, чишћење отпада, уређење и одржавање зелених површина (група 3);
4. израда и имплементација пројеката (група 4);
5. размена информација и података у вези са климатским променама (група 5);
6. размена информација штабова и одељења за ванредне ситуације (група 6);
7. предострожност и надзор животне средине (група 7).

Анализом структурних карактеристика мрежа сарадње према облицима сарадње, утврђене су разлике и сличности између посматраних облика сарадње. Најразвијенија је сарадња у примени активности едукације (радионице и семинари) и стручних консултација (група 2). Наводи се да је највећа удаљеност између заинтересованих страна уочена у активностима израде и имплементације пројеката (група 4), док је у активностима консултација и рада штабова за ванредне ситуације (група 6), присутан најограниченији број заинтересованих страна.

Спроведена је MRQAP регресија, непараметријска статистичка анализа мрежних података, еквивалентна регресионој анализи. Изабрани су независно променљиви фактори који представљају елементе система управљања кроз сарадњу (ниво управљања, интерес и утицај у управљању климатским променама, секторска припадност, припадност статистичком региону, учесталост контаката, централност положаја у оквиру мреже). Коришћени су као атрибуту у графичком приказу мрежа сарадње (целокупне и према облицима сарадње), применом NetDraw софтвера.

Утврђено је постојање веза између појединих посматраних фактора и њиховог утицаја на остваривање сарадње целокупне мреже и према облицима сарадње.

Уочено је да у целокупној мрежи сарадње, заинтересоване стране теже сарадњи уколико имају:

- учестале контакте, централни положај у мрежи, и припадају истом статистичком региону;
- припадају истом сектору на различитим нивоима управљања.

Наводи се да, посматрано према облицима сарадње, постоје разлике утицаја фактора у стварању веза. Утврђено је да заинтересоване стране теже сарадњи, уколико:

- имају учестале контакте (групе 1, 2, 5 и 7);
- исти интерес (групе 2 и 5);
- исти утицај (групе 3 и 4);
- припадају истом, јавном или цивилном, сектору (групе 5 и 6);
- припадају истом статистичком региону (група 3, у мањој мери групе 2 и 5);
- припадају националном нивоу управљања (група 4);
- припадају регионалном нивоу управљања (групе 2 и 6);
- имају централни положај у мрежи (група 2).

Наводи се да су централне заинтересоване стране различите за сваки од наведених облика сарадње, уз истакнуту улогу Министарства унутрашњих послова (градских штабова и општинских одељења за ванредне ситуације) у активностима санација након појаве ледолома, поплава и пожара (група 1) и размена информација штабова и одељења за ванредне ситуације (група 6).

Ставови испитаника о сарадњи заинтересованих страна, указују да заинтересоване стране из цивилног сектора (НВО) не учествују у активностима које се односе на рад штабова за ванредне ситуације и предострожности и надзора животне средине (групе 6 и 7), или имају занемарљиву улогу у активностима санација након појаве ледолома, поплава и пожара (група 1).

Наводи се да систем размене информација између заинтересованих страна, када су у питању активности садње дрвећа, чишћења отпада, уређења и одржавања зелених површина (група 3), не постоји. Указује се на занемарљиво присуство заинтересованих страна које припадају ЈП и ЈС у активностима израде и имплементације пројеката (група 4), што, према ставовима испитаника, проистиче из недостатка знања и непостојања система размене информација.

Средња оцена успешности сарадње указује да испитаници на националном нивоу имају најбољу сарадњу са МЗЖС, Заводом за заштиту природе, као и МПШВ - Управа за шуме, на регионалном нивоу са ЈП НП, а на локалном нивоу са НВО и локалном образовним институцијама (основним школама).

Ставови испитаника указују да је најбитнији предуслов за поновно успостављање сарадње између заинтересованих страна, пре свега, успостављање система сарадње, уз унапређење законодавства. Указано је да постоје разлике у ставовима испитаника према групама испитаника.

Наводи се да испитаници из групе ЈС указују на потребу умрежавања заинтересованих страна кроз оснивање додатне организације, док испитаници из групе НВО указују на потребу потписивања меморандума о сарадњи, унапређења финансијских мера подршке, и усклађивања законодавства. Испитаници из групе ЈП су става да је потребно увећање знања и едукација осталих сектора о улози шумарства у управљању климатским променама, уз увећање сарадње између ЈП ↔ ЈС и ЈП ↔ НВО.

Учесталост сарадње је најзаступљенија на месечном, кварталном и полугодишњем нивоу, док је сарадња на дневном и недељном нивоу, повезана са активностима санације након појаве ледолома, поплава и пожара (група 1) и размене информација и података у вези са климатским променама (група 5).

6. КОНЦЕПТУАЛНИ МОДЕЛ УНАПРЕЂЕЊА СИСТЕМА ПОДРШКЕ И САРАДЊЕ ЗАИНТЕРЕСОВАНИХ СТРАНА (162-200. стр.)

Ово поглавље представља разматрање предлога, могућности и развоја функционисања концептуалног модела. Креирање концептуалног модела унапређења, представљено је и анализирано у следећим потпоглављима:

У оквиру потпоглавље **6.1. Анализа елемената концептуалног оквира**, кандидат је представио опажено стање организације система подршке и сарадње заинтересованих страна на различитим нивоима управљања у шумарству и повезаним секторима у условима климатских промена, које је изведено на основу тумачења резултата истраживања елемената концептуалног оквира истраживања.

Анализирани елементи концептуалног оквира графички су приказани на шеми, и састављени су од следећих елемената:

- оквири за управљање климатским променама (стратешки, законодавни, институционални);
- мере подршке за управљање климатским променама (регулаторне, економске, информационе);
- заинтересоване стране (интерес и утицај у управљању климатским променама);
- сарадња заинтересованих страна.

За сваки од поменутих елемената, на основу анализе и тумачења резултата истраживања, дефинисани су и приказани одређени проблеми. За дефинисање предлога концептуалног модела унапређења подршке и сарадње, представљене су и везе са теоријским поставкама.

Наводи се да улога организација на регионалном и локалном нивоу, као и потреба за успостављањем међусекторске сарадње, није јасно дефинисана стратешким и законодавним оквирима шумарства и повезаних сектора. Примарни циљ за управљање климатским променама је додељен, у оквиру надлежности, првенствено институцијама и организацијама на националном нивоу управљања. Дефинисање изазова и потребних мера подршке заснованих на локалним потребама је врло ограничено и обавља се, углавном у оквиру једног сектора, и не обухвата међусекторски приступ управљању климатским променама. Заинтересоване стране на националном нивоу управљања, имају централну позицију и изражен интерес и утицај, за разлику од оних са регионалног и локалног нивоа, где је утицај у управљању климатским променама, низак.

Због умањене надлежности и ниског утицаја у управљању климатским променама на регионалном и локалном нивоу, сарадња се одвија уз неравномерно учешће заинтересованих страна из јавног, цивилног и приватног сектора, отежану размену информација, и спровођење консултација, едукативних активности, и сл.

У оквиру потпоглавља **6.2. Предлог концептуалног модела**, дати су предлог концептуалног модела унапређења подршке и сарадње и решења за дефинисане проблеме.

Издвојена су 2 елемента концептуалног модела, и то :

- унапређење оквира и мера подршке за управљање климатским променама;
- унапређење сарадње заинтересованих страна.

У потпоглављу 6.2.1. Унапређење оквира и мера подршке за управљање климатским променама, засебно су разматране измене оквира (стратешки, законодавни и институционални), који обезбеђују систем подршке и сарадње на различитим нивоима управљања у шумарству и повезаним секторима.

За сваки од оквира, приказани су предлози решења и неопходних активности за њихово унапређење. Предложена решења пружају услове за успостављање веза између организација на регионалном и локалном нивоу управљања, као и унапређење међусекторске усаглашености у дефинисању мера подршке.

Поред тога, указано је да се предложеним решењима пружају могућност побољшања размена информација, унапређење знања у области климатских промена, уз стварање услова за увећање утицаја заинтересованих страна са нижих нивоа управљања.

Као потпора поменутих решењима, дати су предлози решења и активности за унапређење мера подршке. Предложена решења регулаторних мера подршке пружају могућност унапређења сарадње у оквиру истог и између различитих сектора (хоризонтално и вертикално). Увећање разноврсности финансијских подстицаја пружа могућност развоја сарадње, нарочито између ЛС али и приватном сектору, за негу и заштиту шума након природних катастрофа. Предложена решења унапређења информационих мера подршке пружају услове за бољу размену информација, и увећање едукације и знања заинтересованих страна на регионалном и локалном нивоу управљања.

У потпоглављу 6.2.2. Унапређење сарадње заинтересованих страна, приказани су предлози решења и неопходних активности за даље развијање сарадње на регионалном и локалном нивоу управљања и унапређење постојећих облика сарадње. Развој предложених решења унапређења елемената концептуалног модела приказан је и графички, на шемама.

У оквиру потпоглавља **6.3. Предлог концептуалног модела**, дата је анализа могућности за примену концептуалног модела унапређења организације система подршке и сарадње заинтересованих страна на различитим нивоима управљања у шумарству и повезаним секторима у условима климатских промена, за сваки од елемената концептуалног модела.

У оквиру потпоглавља 6.3.1. Квантитативна анализа, разматрани су ставови испитаника из релевантних институција и организација у шумарству и повезаним секторима, у односу на решења предложена у оквиру концептуалног модела, из јавног и цивилног сектора. Током анализе и тумачења ставова испитаника, уочени су, већином, позитивни ставови испитаника о предложеним могућностима унапређења организације система подршке и сарадње, односно његових елемената.

У оквиру потпоглавља 6.3.2. SWOT анализа, за сваки од предложених елемената концептуалног модела спроведена је „хибридна варијанта“ SWOT анализе, која је комбинована са SMART методом.

Резултати указују на препознат значај примене предложених решења и повезаних активности које се односе на стратешке и институционалне оквири, информационе мере подршке и сарадње, као и могућности примене предложених решења која се односе на законодавне оквири, регулаторне и економске мере подршке за управљање климатским променама (потпоглавља 6.3.2.1. Унапређење оквира и мера подршке за управљање климатским променама и 6.3.2.2. Унапређење сарадње у управљању климатским променама).

У оквиру потпоглавља **6.4. Могућности развоја и функционисања концептуалног модела**, на основу анализе и тумачења резултата ставова испитаника и резултата SWOT анализе, дат је преглед развоја концептуалног модела у 3 засебна временска периода (краткорочном, средњорочном и дугорочном). За сваки од поменутих временских периода, приказани су предлози унапређења, развој концептуалног модела, повезаност и функционисање елемената концептуалног модела.

У оквиру потпоглавља 6.4.1. Развој и функционисање концептуалног модела у краткорочном временском периоду, предложена је примена свих решења која се односе на стратешке оквири, појединих решења која се односе на унапређење законодавних оквира и сарадње заинтересованих страна у управљању климатских промена, као и једног решења унапређења информационих мера подршке.

Унапређење стратешких оквира омогућава дефинисање потребе за укључивањем заинтересованих страна из различитих сектора и нивоа у управљању климатским променама. Законодавни оквири омогућавају унапређење постојећих облика сарадње, уз бољи проток информација о активностима које се примењују на регионалном и локалном нивоу сарадње, путем унапређења информационих мера подршке за управљање климатским променама.

У оквиру поглавља 6.4.2. Развој и функционисање концептуалног модела у средњорочном временском периоду, предложена је примена решења унапређења законодавних и институционалних оквира за управљање климатским променама, у односу на дефинисање заинтересованих страна које су укључене у прикупљање података, идентификацију и спровођење мера подршке.

Предложено је оснивање новог организационог облика, у форми међу-мрежне организације, ради унапређења сарадње. Предложена је и примена решења за унапређење економских мера подршке, односно економских подстицаја, како би се подстакло увећање знања заинтересованих страна, којима је додељена улога у идентификацији и спровођењу мера подршке у управљању климатским променама.

У оквиру потпоглавља 6.4.3. Развој и функционисање концептуалног модела у дугорочном временском периоду, предлаже се примена предлога унапређења регулаторних и информационих мера подршке за управљање климатским променама, које се односе, пре свега, на унапређење сарадње. Применом решења стратешких и законодавних оквира, предвиђених у краткорочном и средњорочном временском периоду, као и оснивањем међу-мрежне организације, створили би се услови за примену решења унапређења у дугорочном временском периоду. Функционисање модела је различито у односу на поменуте фазе развоја. У последњој фази (дугорочни временски период), присутно је повезивање свих елемената концептуалног оквира.

7. ДИСКУСИЈА (201-211. стр.)

У овом поглављу, кандидат на прегледан начин повезује и упоређује резултате добијене својим истраживањем са, до сада публикованим, резултатима сличних истраживања.

Ово поглавље се састоји од 2 потпоглавља:

7.1. Оквири и мере подршке за управљање климатски променама

7.2. Сарадња заинтересованих страна у шумарству и повезаним секторима за управљање климатским променама.

У оквиру поменутих потпоглавља, кандидат дискутује о резултатима својих истраживања и указује на сличности и разлике у односу на резултате истраживања других аутора.

8. ЗАКЉУЧЦИ (212-229. стр.)

У овом поглављу, кандидат систематизовано износи закључке до којих је дошао након спроведених истраживања. Поглавље Закључци се састоји од 4 потпоглавља.

У потпоглављу **8.1. Основни закључци**, наведени су закључци који се односе на: оквири и мере подршке за управљање климатским променама и класификацију заинтересованих страна, као и сарадњу на различитим нивоима управљања у шумарству и повезаним секторима.

Тумачењем свих резултата указује се да управљање климатским променама треба да обухвати учешће заинтересованих страна из различитих сектора и нивоа управљања у дефинисању потребних мера подршке и њиховој примени. За унапређење њихове сарадње, као и размене информација и знања, потребно је увећање утицаја заинтересованих страна у управљању климатским променама, али и успостављање организованог система подршке и сарадње, који би омогућио њихово умрежавање и повезивање.

У потпоглављу **8.2. Препоруке за унапређење организације система подршке и сарадње**, кандидат истиче концептуални модел унапређења, који је израђен на основу резултата истраживања. Дефинисане су и 3 фазе развоја концептуалног модела.

Предложени модел, кроз решења унапређења свих елемената и њихову повезаност, пружа услове за препознавање улоге заинтересованих страна са регионалног и локалног нивоа и увећање међусекторске сарадње, у управљању климатским променама. Оснивањем међу-мрежне организације, успостављају се услови за укључивање заинтересованих страна са регионалног и локалног нивоа у дефинисању и примени мера подршке за управљање климатским променама.

У потпоглављу **8.3. Оцена хипотеза и истраживачких питања** дате су оцене постављених хипотеза.

Доказане су опште хипотезе Х1 (као и посебне хипотезе Х1.1, Х1.2, Х1.3, и Х1.4), Х3 и Х4, док је општа хипотеза Х2 делимично потврђена.

У потпоглављу **8.4. Правци будућих истраживања**, кандидат предлаже да се будућа истраживања, када су у питању стратешки, законодавни и институционални оквири фокусирају на анализу примера „добре праксе“ у усклађивању и координацији политика и мера за управљање климатским променама.

Поред тога, истраживања која се односе на заинтересоване стране и њихову сарадњу у управљању климатским променама, треба да обухвате проучавање додатних фактора који могу да утичу на утицај заинтересованих страна у управљању климатским променама, као и интереса за сарадњом. Потребно је и проучавање могућности развијања нових облика сарадње у управљању климатским променама.

9. ЛИТЕРАТУРА (230-249. стр.)

У овом поглављу кандидат даје списак цитиране литературе која обухвата 313 референци и 85 извора, коришћених приликом истраживања и писања докторске дисертације. Коришћени литерарни извори су правилно одабрани, у складу са проблемом истраживања и проблематиком која је проучавана.

10. ПРИЛОЗИ (250-333. стр.)

У оквиру прилога су дати табеларни и графички прикази, упитници коришћени у првој и другој фази истраживања, као и други прилози, структурирани у складу са материјом изложеном у поглављима.

Комисија констатује да садржај наведених поглавља има логичан след, чини једну целину и писан је јасним језиком.

Наведени закључци су исправно формулисани и произилазе из анализе резултата истраживања,

VI ЗАКЉУЧЦИ ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

пратећи њихову структуру:

- у одабраним земљама ЈИЕ и Србији, постоје сложени стратешки, законодавни и институционални оквири, који се односе на секторе шумарства, заштите природе, животне средине и енергетике;
- за укључивање заинтересованих страна са нижих нивоа управљања у дефинисање потребних мера подршке и развијање сарадње, које су засноване на локалним изазовима и потребама, неопходно је, пре свега, постојање развијених стратешких оквира, којима се препознаје њихова улога и потреба за међусекторском и сарадњом на различитим нивоима управљања, у борби против климатских промена;
- потребно је јасно дефинисање заинтересованих страна из шумарства и повезаних сектора са регионалног и локалног нивоа управљања, из јавног, цивилног и приватног сектора, које би биле укључене у прикупљање података и размену информација кроз законодавне оквири, како би се створили услови за њихово активно учешће у дефинисању и спровођењу потребних мера подршке за управљање климатским променама,
- јасним дефинисањем надлежне организације за координацију размене информација и дефинисањем потребних мера подршке кроз законодавне оквири, стварају се услови за развој дијалога, знања, и ширење информација између заинтересованих страна из јавног, цивилног и приватног сектора на различитим нивоима управљања, у борби против климатских промена;
- за укључивање заинтересованих страна са регионалног и локалног нивоа у борбу против климатских промена и увећање њиховог утицаја, потребно је и укључивање управљања климатским променама, као примарног циља у оквиру надлежности на нижим нивоима управљања у шумарству и повезаним секторима;
- институционални оквири могу, кроз оснивање међу-мрежне организације, да пруже услове за:
 - успостављање континуираног контакта између организација на регионалном и локалном нивоу управљања, и координацију у дефинисању изазова, потреба и мера подршке у борби против климатских промена, заснованих на локалним условима и потребама;
 - повезивање, размену информација, и унапређење знања заинтересованих страна на различитим нивоима управљања у шумарству и повезаним секторима, као и примену дефинисаних мера подршке за управљање климатским променама;
 - стварање поверења између заинтересованих страна;
- регулаторне мере подршке у шумарству и повезаним секторима треба да пруже подстицај развијању сарадње заинтересованих страна сва 3 сектора у управљању климатским променама, кроз различите споразуме и меморандуме о сарадњи;
- за увећање знања и сарадње између заинтересованих страна којима је додељена улога у идентификацији и спровођењу мера подршке у управљању климатским променама, потребни су разноврсни економски подстицаји;
- информационе мере подршке треба да пруже могућност размене информација о активностима у вези са управљањем климатским променама са регионалног и локалног нивоа управљања, уз плански приступ у организовању образованих и едукативних активности, заснованих на локалним потребама;
- увећање сарадње и унапређење постојећих облика сарадње, могуће је организовати кроз међу-секторске форуме за организовање едукације, пружање савета и консултација, по потреби, као и укључивање представника цивилног сектора у рад штабова и одељења за ванредне ситуације.

VII ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА

Докторска дисертација је написана јасним језичким стилем. Приложена материја у поглављима и потпоглављима има јасну структуру. Имајући у виду одабрани предмет истраживања, као и постављене циљеве и хипотезе, Комисија сматра да су резултати утемељени на адекватној теоријској основи и да су примењене одговарајуће научне методе. Резултати истраживања су приказани на прегледан и илустративан начин, уз коришћење табела, графикона и шематских приказа.

Научна и стручна јавност је упозната са делом резултата истраживања из докторске дисертације, кроз публикавање:

- 2 рада у часописима међународног значаја (M21, M23);
- 7 радова у часописима националног значаја (M24, M51 и M52);
- 3 рада у монографским студијама од међународног значаја (M13);
- 5 радова у монографијама националног значаја (M45)
- 6 радова у зборницима међународних научних скупова (M34).

Радови кандидата у часописима међународног значаја (од којих је 1 категорије M21, у коме је и први

аутор, и 1 категорије M23), баве се проблематиком у оквиру уже научне области и садржински су повезани са тематиком истраживања.

1. M21: Stanišić M., Lovrić M., Nedeljković J., Nonić D., Pezdevšek Malovrh Š. (2021): *Climate Change Governance in Forestry and Nature Conservation in Selected Forest Regions in Serbia: Stakeholders Classification and Collaboration*, Forests 12(6), MDPI AG, Basel (709) <https://www.mdpi.com/1999-4907/12/6/709>
2. M23: Nedeljković J., Stanišić M., Nonić D., Avdibegović M., Curman M., Pezdevšek Malovrh Š. (2019): *Upravljanje klimatskim promjenama u šumarstvu i zaštiti prirode: institucionalni okviri u odabranim zemljama jugoistočne Europe*, Šumarski list 9-10, Hrvatsko šumarsko društvo, Zagreb. (445-459) <https://www.sumari.hr/sumlist/pdf/201904450.pdf>

На овај начин је додатно потврђена вредност истраживања.

Комисија закључује да, на основу детаљне анализе свих поглавља, докторска дисертација мр Мирјане Станишић представља оригиналан и самосталан научно-истраживачки рад и да резултати, поред научне вредности, имају и практичну применљивост.

VIII КОНАЧНА ОЦЕНА ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ

На основу детаљног прегледа докторске дисертације мр Мирјане Станишић, Комисија констатује да је дисертација написана у складу са наводима у пријави теме, за које је Веће Научних области Биотехничких наука Универзитета у Београду, дало сагласност Одлуком 02-08, Број: 61206-3619/2-18 МЦ, од 11.09.2018. године.

Научни допринос докторске дисертације мр Мирјане Станишић представљају:

- сазнања која су стечена о утицају стратешких, законодавних и институционалних оквира, и мера подршке на управљање климатским променама;
- сазнања везана за успостављање и спровођење система подршке на различитим нивоима у управљању климатским променама;
- сазнања добијена из детаљне анализе заинтересованих страна, и њихових интереса и утицаја у управљању климатским променама;
- сазнања везана за значај сарадње заинтересованих страна у шумарству и повезаним секторима, на различитим нивоима управљања, као и за факторе који подстичу развијање системског приступа;
- предлози за унапређење организације система подршке и сарадње у условима климатских промена, на различитим нивоима управљања у шумарству и повезаним секторима;
- израда концептуалног модела унапређења система подршке и сарадње;
- пројектовани правци будућих истраживања у овој области, у циљу унапређења предложеног концептуалног модела, и усавршавања већ достигнутих сазнања.

Предложена решења дају претпоставке за унапређење организације система подршке и сарадње у управљању климатским променама у шумарству и повезаним секторима.

У дисертацији постоје мањи технички недостаци, који не утичу на укупну оцену и квалитет резултата и закључака.

IX ПРЕДЛОГ

Комисија сматра да је кандидат применио савремени и свеобухватан научни приступ, почевши од исправног препознавања проблема истраживања, представљања теоретских основа и формулисања концептуалног оквира истраживања, преко идентификације и класификације заинтересованих страна и сагледавања ставова испитаника о оквирима и мерама подршке за управљање климатским променама.

Обрада и тумачење резултата, уз коришћење правилно одабраних научних метода и техника, омогућили су дефинисање предлога концептуалног модела:

- унапређења оквира (стратешки, законодавни и институционални) и
- мера подршке за управљање климатским променама (регулаторне, економске и информационе);
- унапређења сарадње заинтересованих страна.

На тај начин, кандидат је дао важан научни и стручни допринос у истраживању ове проблематике.

Полазећи од наведених чињеница, Комисија предлаже Наставно-научном већу Универзитета у Београду - Шумарског факултета, да докторску дисертацију кандидата мр Мирјане Станишић под насловом „*Организација система подршке и сарадње у условима климатских промена, на различитим нивоима управљања у шумарству и повезаним секторима*”, **прихвати** и да се кандидату **одобри** јавна одбрана.

У Београду, 27.02.2023. године

ПОТПИСИ ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ:

др Драган Нонић, *редовни професор*
Универзитет у Београду - Шумарски факултет

др Нада Драговић, *редовни професор*
Универзитет у Београду - Шумарски факултет

др Јелена Недељковић, *ванредни професор*
Универзитет у Београду - Шумарски факултет

др Илија Ђорђевић, *научни сарадник*
Институт за шумарство, Београд

др Зоран Подушка, *научни сарадник*
Институт за шумарство, Београд

